

MAKTAB MUSIQA MADANIYATI O'QITUVCHISI KASBIY MAHORATINI RIVOJLANTIRISH ASOSLARI

Annotatsiya. Ushbu maqolada maktabda musiqa madaniyati fani o'qituvchisi kasbiy mahoratini rivojlantirish, pedagogik mahorat muammolari va bu borada olib borilgan izlanishlar, musiqa o'qituvchisi pedagogik mahorat komponentlari, ularning mazmun-mohiyati, pedagogik mahoratni rivojlantirishning ta'lim sifatini yanada oshirishdagi o'rni xususida fikr-mulohazalar yuritilgan.

Kalit so'zlar: kasbiy mahorat, ta'lim-tarbiya ishlari, pedagogik mahorat, kasbiy sifatlar, musiqiy-pedagogik jarayon, pedagogik qobiliyat, pedagogik ijod, pedagogik takt, pedagogik madaniyat.

ОСНОВЫ РАЗВИТИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ НАВЫКОВ ШКОЛЬНОГО УЧИТЕЛЯ МУЗЫКАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЫ

Аннотация. В данной статье даны комментарии о развитии профессионального мастерства учителя музыкальной культуры в школе, проблемах педагогического мастерства и проводимых в этой связи исследованиях, составляющих педагогического мастерства учителя музыки, их содержании, роли развития педагогического мастерства в дальнейшем повышении качества образования.

Ключевые слова: профессиональное мастерство, воспитательная работа, педагогическое мастерство, профессиональные качества, музыкально-педагогический процесс, педагогические способности, педагогическое творчество, педагогический такт, педагогическая культура.

BASICS OF DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL SKILLS OF A SCHOOL TEACHER OF MUSICAL CULTURE

Abstract. This article provides comments on the development of the professional skills of a music culture teacher at school, the problems of pedagogical skills and the research carried out in this regard, the components of the pedagogical skills of a music teacher, their content, and the role of the development of pedagogical skills in further improving the quality of education.

Key words: professional skills, educational work, pedagogical skills, professional qualities, musical and pedagogical process, pedagogical abilities, pedagogical creativity, pedagogical tact, pedagogical culture.

Respublikamizda olib borilayotgan keng ko'lamli islohotlar maktab musiqa madaniyati fanini o'qitishni yanada takomillashtirish va o'qituvchining kasbiy faoliyatini takomillashtirishga katta imkoniyat yaratmoqda. Zero, mamlakat taraqqiyotida "Pedagog kadrlarning kasbiy mahorati, sifat va saviyasini uzluksiz yuksaltirish oliy ta'lim tizimini kompleks rivojlantirish bo'yicha eng muhim ustuvor vazifalardan biri sifatida belgilangan[1].

Zamonaviy musiqa – pedagogikasi sohasi uchun musiqa o'qituvchisining kasbiy mahoratini rivojlantirish katta ahamiyatga egadir. Maktab musiqa o'qituvchisi - bu o'ziga xos ijodiy kasb sohibi bo'lib, o'zining musiqiy-ijrochilik va pedagogik mahoratiga ega bo'lishi, o'quvchilarning musiqiy qobiliyatlarini rivojlantirishi uchun musiqiy faoliyatlarni metodik

jihatdan to'g'ri samarli tashkil etishi hamda pedagogik boshqara olishi kerak. Zero, o'quvchilarning musiqiy ta'limda fan kompetensiyalarini egallashi darajasi o'qituvchining pedagogik malaka sifatiga, kasbiy mahoratiga bog'liq bo'ladi.

O'qituvchi kadrlarni kasbiy qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish - respublika viloyatlaridagi pedagogik markazlarda amalga oshiriladi. Unda o'qituvchi o'z kasbi uchun zaruriy bo'lgan bilim, mahorat ko'nikmalari, kasbiy hamda shaxsiy fazilatlarini, qobiliyatlarini yanada takomillashtirishga erishadi.

O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonunida qayd qilinishicha, "Pedagog xodimlarning maqomi jamiyat va davlat tomonidan tan olinadi. Pedagog-xodimlar ijtimoiy qo'llab-quvvatlanadi, o'z kasbiy faoliyatini amalga oshirishi, ularning ijtimoiy maqomi va obro'sini oshirish uchun tashkiliy-huquqiy shart-sharoitlar yaratiladi"[2].

"Pedagogik mahorat" tushunchasi idmiy va uslubiy adabiyotlarda turlicha talqin etiladi. Jumladan, "turli kelib chiqadigan pedagogik vaziyatlarga munosabat"[3], "o'z faoliyatini doimo tahlil qilib, unga nisbatan tanqidiy munosabatda bo'lish";[4], "o'qituvchi-tarbiyachining pedagogik qobiliyati", "o'qituvchining muomala madaniyati va nutq san'ati"[5], "pedagogik nazokat, odob va ahloq"[6], "madaniyatning yuqori darajasi, bilimdonlik va aql-zakovatning yuksak ko'rsatkichi", "o'z faniga doir bilimlarning mukammal sohibi", "pedagogika va psixologiya kabi fanlar sohasidagi bilimlarni puxta egallaganligi, ulardan kasbiy faoliyatida foydalana olishi"[7], kabi iboralar bilan ta'riflanadi. Demak, pedagogik mahoratga ega musiqa ta'limi o'qituvchisi kasbiy, shaxsiy sifatlar bilan birga yuksak darajada madaniyatli, o'z fanini chuqur biladigan, musiqaning boshqa san'atlar ilmi va turlari bilan o'zaro uyg'un bog'liqlik jihatlarini yaxshi tahlil eta oladigan, musiqiy tarbiya-ta'lim metodikasini mukammal o'zlashtirgan hamda ta'lim jarayonlarida tatbiq etadigan mutaxassisdir.

Yuqorida qayd etib o'tilgan va pedagogik mahoratga berilgan ta'rif, hamda o'qituvchi-tarbiyachining professiogrammasi xususiyatlari barchasi yaxlit holda pedagogning kasbiy malakalarining mazmunini ifodalaydi.

Pedagogik mahorat - pedagogik jarayonda tarkib topadi. Pedagogik jaraen esa kasbiy va shaxsiy tayyorgarlikni yo'lga qo'yib, bo'lajak mutaxassisni mehnatga, haetga tayirlash uchun davlat, jamiyat, millat va kelajak avlod oldida javob beradigan mutaxassislarni tayirlashga xizmat qiladi. Shuning uchun, pedagog shaxsiy va kasbiy fazilatlar egasi bo'lishi lozim.

Musiqa o'qituvchisi pedagogik mahorat tushunchasining mazmun-mohiyatini to'g'ri anglashi, uning barcha komponentlari to'g'risida ma'lumotga ega bo'lib, ularning o'zaro bog'liqligi, yaxlitligi, izchilligini ta'minlashi lozim.

Musiqa madaniyati fani o'qituvchisi pedagogik mahorat egasi bo'lish uchun o'z o'quv predmetini davr talablari asosida bilishi, musiqa o'qitish metodikasi, musiqaning boshqa san'at turlari va fanlari bilan o'zaro bog'liqligini, o'zbek adabiy tili va adabiyotini, pedagogika, psixologiya, fiziologiya, fanlarini mukammal o'zlashtirishi hamda insoniylik, mehnatsevarlik va fidoyilik singari ma'naviy - axloqiy fazilatlarini o'zida tarkib toptirishi lozim.

Har bir musiqa o'qituvchisi o'z pedagogik faoliyatini turli xil shart-sharoitlarda va imkoniyatlar ta'sirida amalga oshiradi. Bu esa asta-sekin uning pedagogik mahoratini shakllanib, rivojlanishiga olib keladi. Zero, pedagogik texnika o'qituvchining ta'lim berish, ta'sir ko'rsatish, ta'lim tarbiya oluvchilarga o'z his-tuyg'ulari, bilimlari, ijobiy axloqiy fazilatlarini singdirishini ifoda etsa, kasbiy faoliyatining pedagogik muomala vositasida o'qituvchi, ta'lim - tarbiya jaraenida o'quvchilar bilan o'zaro ta'sir hamda hamkorlikni amalga oshiradi.

Pedagogik ijod - o'qituvchining mahoratini oshirishda musiqiy ijrochilik va ijodkorlik, pedagogik boshqaruvchilik, tashkilotchilikka undaydi. Bunda albatta, o'qituvchining pedagogik qobiliyati ham alohida ahamiyat kasb etadi. Chunki musiqiy faoliyatlar jarayonlarida o'quvchilarning ruhiy holati, his-tuyg'ulari, intellektual-irodaviy jihatlarini, bilimdonligini va musiqiy-ijodiy jarayonlarda ularning bir-biriga bog'liqligini hamda yaxlitlik kasb etishini

102 ta'minlaydi.

Musiqqa ta'limi o'qituvchisining pedagogik madaniyati uning ta'lim-tarbiya berish mas'uliyati va kasbiy burchi, qadr-qimmat, vijdoni, axloqiy qarashlari, talabchanligi, adolatlilik va boshqa sifatlarini ifodalaydi.

Pedagogik (nazokat) takt – o'qituvchining musiqiy faoliyatlari jarayonida o'quvchilar bilan amalga oshiriladigan o'zaro muloqotlarda mavjud axloqiy tamoyillar, hulq-atvor qoidalari rioya qilishi malakalariga egaligini bildiradi.

Pedagogik bilimdonlik o'qituvchi kasbiy tayyorgarligini muhim ko'rsatkichlaridan biri bo'lib, o'qituvchi uchun muhim bo'lgan zamonaviy pedagogik texnologiyalarni o'zlashtirishni, ya'ni innovatsion tayyorgarlikni talab etadi.

O'z kasbining mohir ustasi bo'lish uchun muntazam ravishda pedagogik fikrlash, pedagogik o'ylash, pedagogik ish tutish lozim bo'ladi. O'z kasbiy faoliyatidagi pedagogik hodisalarni, vaziyatlarni tahlil qilish, ularning bir-biri bilan bog'lanish jihatlarini anglashga intilish, natijalarni mustaqil ravishda tahlil qilishi, to'g'ri xulosaga kelishi, ta'lim-tarbiyani rivojlantirishga doir g'oyalarni ishlab chiqishi va amaliyotga tatbiq qilishi lozim bo'ladi.

Pedagogik mahoratning qayd qilingan tarkibiy qismlari o'qituvchining faoliyati va tajribaga ega bo'lishga kirishganidan boshlab uning kasbiy xususiyatlarini boyitadi va pedagogik mahorat malakalarining tarkib topishiga erdam beradi.

Zamonaviy pedagogika ta'limi tizimining maqsadi o'qituvchining uzluksiz umumiy va kasbiy kamolotga erishishini ta'minlashdan iborat, chunki umumiy o'rta ta'lim maktabi musiqqa madaniyati fani o'qituvchisi oldiga, uning kasb malakasiga va shaxsiy sifat, xislat, fazilatlariga nisbatan yuksak talablarni ko'ymoqda.

Yuqoridagilarni umumlashtirgan holda shuni ta'kidlash joizki, musiqqa o'qituvchisining pedagogik mahorati - bu maxsus musiqiy-nazariy bilim, ko'nikma va malakalar, tashkilotchilik qobiliyatiga egalik, kasbiy tayyorgarlikning yuqori darajasi, kasbda o'z-o'zini anglash, doimiy o'z-o'zini takomillashtirib borish, musiqiy ta'lim jarayonlarida har bir o'quvchiga to'g'ri yondashuvni topish qobiliyatlarini namoyon qilishidir. Bu uning pedagogik faoliyatiga bo'lgan ulkan qiziqishi, o'z oldida turgan vazifasini tushunishi, maktab san'at ta'limidagi o'rni, yuksak shaxsiy madaniyati va kasbiy ishtiyoqi orqali yo'lga qo'yildigan pedagog sifatidagi kasbiy qobiliyatlarining namoyon bo'lishi hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 7-fevraldagi "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi PF-4947 –sonli Farmoni
2. O'zbekiston Respublikasining ta'lim to'g'risida"gi Qonuni.- Toshkent. 2020-yil. 23-sentabr. O'RQ-637-son. – B. 25-26.
3. Azizxodjayeva N. Pedagogik mahorat va pedagogik texnologiyalar. – Toshkent. "O'qituvchi", 2008. – B -5.
4. Asqarova M., Xayitboyeva M., Nishonov M. Pedagogika. "Talqin" nashriyoti. Toshkent., 2008-yil. – B.-37.
5. Очилов М. Ўқитувчининг нутқ маданияти ва педагогик назокат. – Тошкент. "Ўқитувчи", 2004. – Б -13.
6. Sayidahmedov N. Yangi pedagogik texnologiyalar. – Toshkent., "Meros", 2008. – B.-74.
7. Xoliqov A. Pedagogik mahorat. Darslik. - Toshkent-2021. - B.11.